

Шевель Юлія Олегівна
студентка 1 року навчання ОС Магістр
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник:
Теремцова Ніна Володимирівна,
доцент кафедри теорії та історії права та держави
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
кандидат юридичних наук, доцент

ЕТИКА ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний етап розбудови правової та демократичної держави в Україні нерозривно пов'язаний із реформуванням інституту державної служби та підвищенням вимог до осіб, які виконують функції держави. В умовах інтеграції до європейського простору важливим завданням є формування високої професійної культури державних службовців. Етика державного службовця постає не просто набором абстрактних моральних настанов, а обов'язковим стандартом поведінки, що забезпечує довіру громадян до державного апарату, ефективно запобігає корупції та гарантує неухильне дотримання прав і свобод людини.

Наукові дослідження у сфері адміністративного права та державного управління доводять, що професійна етика є визначальним фактором якості публічного адміністрування. Дослідження питання забезпечення права на доступ до державної служби в контексті практики Європейського суду з прав людини, етичні вимоги до державного службовця охоплюють, серед іншого, його вміння бути політично нейтральним, розуміючи важливість деполітизації державної служби. Важливо розуміти, що професійна етика юриста в державній службі базується на системі фундаментальних принципів, які визначають не лише межі дозволеного, а й ціннісні орієнтири всієї діяльності посадовця, формуючи його внутрішній моральний імператив.[5].

Уникати демонстрації у будь-якому вигляді власних політичних переконань та поглядів дотримання закону та сумлінне виконання своїх службових обов'язків. Зазначене закріплено в статті 10 Закону України «Про державну службу». Водночас звертаємо увагу на те, що умови, які безпосередньо пов'язані із забезпеченням прав і свобод громадян, становлять реальні організаційні гарантії, що безпосередньо впливають на спроможність службовця діяти етично та правомірно.

Професійна етика публічних службовців вирізняється усвідомленою ретельною розробкою професійних етичних норм, побудовою системи взаємозалежних цінностей, принципів та установок, які не лише існують у

суспільній моралі, а й чітко зафіксовані в нормативно-правових актах [3, с. 23]. Етика виступає потужним превентивним засобом протидії корупції, оскільки вона формує внутрішні бар'єри у свідомості службовця щодо вчинення неправомірних дій.

В Україні вимоги щодо етичної поведінки імплементовані в чинне законодавство, зокрема у Закони України «Про державну службу», «Про запобігання корупції», а також деталізовані в Загальних правилах етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Згідно зі статтею 8 Закону України «Про державну службу», державний службовець зобов'язаний дотримуватися принципів державної служби та правил етичної поведінки, поважати гідність людини, сумлінно виконувати свої обов'язки та діяти виключно в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Недотримання правил етичної поведінки є підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності. Проте найбільш серйозним етико-правовим порушенням визнається порушення Присяги державного службовця. Присяга має специфічну правову природу: це одностороннє, індивідуальне, публічно-правове конституційне зобов'язання. Складаючи її, службовець покладає на себе не тільки юридичні, але й глибокі моральні обов'язки перед народом і державою.

Особливий науковий та практичний інтерес становить питання розмежування звичайного дисциплінарного проступку та порушення Присяги. Це питання складно вирішити виключно на рівні теорії, тому ключову роль тут відіграє практика Верховного Суду.

Показовою у цьому контексті є Постанова Верховного Суду від 27 листопада 2019 року у справі № 480/3995/18, в якій аналізується сутність етичної та правової поведінки службовця в умовах організаційного конфлікту [4]. У цій справі позивача (начальника одного з районних відділів державної реєстрації актів цивільного стану) було звільнено з державної служби за порушення Присяги. Керівництво інкримінувало їй те, що вона нібито саботувала роботу органу, не надавала інформацію на запити інших відділів та безпідставно відмовляла громадянам у наданні послуг.

Однак, як було встановлено судами, відмова у наданні послуг була зумовлена не суб'єктивним небажанням позивача працювати, а об'єктивною неможливістю дотриматися вимог закону. Наказом керівництва книги державної реєстрації актів цивільного стану були фізично переміщені до іншого приміщення (за іншою адресою), що прямо суперечило Порядку, умовам і строкам зберігання таких книг, які вимагають наявності спеціально обладнаного архівосховища безпосередньо у відділі. Згідно з Інструкцією з ведення Державного реєстру актів цивільного стану, реєстратор зобов'язаний приймати рішення про видачу витягу виключно за результатами безпосередньої перевірки відповідності відомостей у Реєстрі даним паперового носія.

Верховний Суд залишив у силі рішення про поновлення позивача на посаді, сформулювавши низку фундаментальних висновків щодо етики та відповідальності державного службовця. По-перше, Суд зазначив, що в основі

поведінки службовця закладені етичні, правові та службово-дисциплінарні норми, недодержання яких утворює факт порушення Присяги. Це скоєння проступку (вчинку) проти інтересів служби, який суперечить покладеним на нього обов'язкам, підриває довіру до нього як до носія влади та унеможливає подальше перебування на посаді. Це несумлінне, недобросовісне ставлення до обов'язків (умисно або через недбалість).

По-друге, звільнення за порушення Присяги має застосовуватися за конкретні надзвичайно тяжкі проступки. Воно не є альтернативою звичайному дисциплінарному стягненню і потребує ретельного обґрунтування того, чому певний вчинок є саме порушенням Присяги.

По-третє, найголовніший аспект полягає в тому, що етика державного службовця не означає сліпого виконання наказів чи задоволення запитів громадян у незаконний спосіб. Державні службовці зобов'язані виконувати свої посадові обов'язки якнайкраще та неупереджено, разом з тим відповідати за свої рішення. У наведеній справі позивач не міг безпосередньо звірити дані з паперовими носіями, а тому його відмова видавати документи була продиктована саме етичним та правовим обов'язком діяти за законом. Неможливість виконання ним обов'язків стала наслідком дій самого роботодавця, який не забезпечив належних організаційних умов.

Таким чином, етика державного службовця є комплексним явищем, що поєднує високу моральність, орієнтацію на служіння суспільству та дотримання закону. Як підтверджує актуальна судово-практика, держава має право вимагати від службовця дотримання Присяги лише за умови створення для нього належних умов праці.

Моральний обов'язок державного службовця полягає не лише у ввічливому спілкуванні чи відмові від корупційних вигод, а й у правовій стійкості - здатності не піддаватися на тиск обставин і не вчиняти реєстраційних чи інших владних дій із порушенням встановлених процедур. Справжня професійна етика - це захист закону навіть у складних управлінських умовах.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII.
3. Баран А., Годик І. Етика державного службовця як засіб запобігання та протидії корупції / А. Баран, І. Годик // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. – 2022. – № 4 (36). – С. 23-29.
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 27 листопада 2019 року у справі № 480/3995/18. URL: <https://iplex.com.ua>.
5. Теремцова Н. В. Поняття та основні принципи професійної етики юриста. Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 04 березня 2021 р.). Чернівці, 2021. С. 281–284.